

FENOMÉN FANTASTIKA

FF: CJBC822

Ústav české literatury a knihovnictví FF MU

Mgr. Tereza Dědinová, Ph.D.

Obsah přednášky...

- ❖ **Přednáška (45 min.) + seminář (90 min.)**
- ❖ **Seminář lze absolvovat pouze společně s přednáškou**
- ❖ **Co je to fantastická literatura – možnosti a výzvy definice**
- ❖ **Jak a podle čeho fantastiku dělit**
- ❖ **Vztah fantastiky ke krásné, „hodnotné“ literatuře**
- ❖ **Funkce fantastické literatury**
- ❖ **Teoretické přístupy k fantastice**

- ❖ **E-learning v IS – interaktivní osnova**

... a cíle kurzu

Co z toho?

Inspirace pro další četbu

Orientace v teoretických přístupech k fantastické literatuře

Schopnost pokládat si relevantní otázky o fantastice a odpovídat na ně:

Co všechno může být cílem a smyslem fantastiky?

Jaký je vztah fantastické a populární literatury?

Můžeme mluvit o žánru fantastické literatury?

Kde se ve fantastice berou tendence k trivialitě?

Jaké jsou silné a slabé stránky fantastiky?

Požadavky na ukončení

Přednáška

Písemný test – interpretační esej fantastického díla dle vlastního výběru včetně úvahy na zadané otázky (vycházející z probírané látky)

Seminář

Četba krátkých textů na KAŽDOU hodinu

Aktivní účast v diskusi

Prezentace v hodině

Sekundární literatura

CLUTE, John, GRANT, John (edd.)

**1997 The Encyclopedia of Fantasy (London: Orbit) [online] <
<http://www.sf-encyclopedia.com/>>**

BRODERICK, Damien: 1995 Reading by Starlight (London: Routledge)

MATHEWS, Richard: 2002 Fantasy: The Liberation of Imagination (London: Routledge)

SWINFEN, Ann: 1984 In Defence of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature Since 1945 (London: Routledge & Kegan Paul)

TOLKIEN, J. R. R.: 2006 „O pohádkách“, in Netvoři a kritické a jiné eseje (Praha: Argo)

TRAILLOVÁ, Nancy H.: 2011 Možné světy fantastiky: Vznik paranormální fikce (Praha: Academia)

TODOROV, Tzvetan: 2010 Úvod do fantastické literatury (Praha: Karolinum)

ŠRÁMEK, Jiří: 1993 Morfologie fantastické povídky (Brno Masarykova univerzita v Brně – filozofická fakulta)

GUNN, James, CALENDARIA, Matthew (eds.): 2005 Speculations on speculation: Theories of Science Fiction (INC: Scarecrow Press)

HUME, Kathryn: 1984 Fantasy and Mimesis; Responses to Reality in Western Literature (New York, London: Methuen)

ATTEBERY, Brian: 1992 Strategies of Fantasy (Bloomington: Indiana University Press)

2014 Stories about Stories: Fantasy and the Remaking of Myth (Oxford: Oxford University Press)

MENDLESOHN, Farah: 2008 Rhetorics of fantasy (Middletown: Wesleyan University Press)

MENDLESOHN, Farah, JAMES, Edward : 2009 A Short History of Fantasy (London: Middlesex University Press)

SANDNER, David: 2004 Fantastic Literature: A Critical Reader (Westport: Praeger)

WOLFE, Gary K.: 1986 Critical Terms for Science Fiction and Fantasy: A Glossary and Guide to Scholarship (New York: Greenwood)

NEFF, Ondřej: 1981 Něco je jinak : komentáře k české literární fantastice (Praha: Albatros), 1986 Všechno je jinak : kapitoly o světové science fiction (Praha: Albatros)

ADAMOVIČ, Ivan: 1995 Slovník české literární fantastiky a science fiction (Praha: R3) , 1995 Encyklopedie literatury science fiction. Edd. by Ondřej Neff - Jaroslav Olša. Praha: H & H,

LANGER, Aleš: 2006 Průvodce paralelními světy (Praha: Triton)

MACEK, Jakub: 2006 Fandom a text (Praha: Triton)

DOLEŽEL, Lubomír: 2014 Heterocosmica II. Fikční světy postmoderní české prózy (Praha: Karolinum)

KAGARLICKIJ, Julij: 1982 Fantastika, utopie, antiutopie (Praha: Panorama)

GENČIOVÁ, Miroslava: 1980 Vědeckofantastická literatura: srovnávací žánrová studie (Praha: Albatros)

DĚDINOVÁ, Tereza: 2015 Po divné krajině - Charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury (Brno: Masarykova univerzita):

<http://www.phil.muni.cz/wucl/home/News/2015/nova-kniha-terezy-dedinove/>

EINHORNOVÁ, Alena: 1968 „Nejvýraznější představitelé naší vědecké fantastiky“, Česká literatura, 16, č. 2, s. 216-222

1971 „Fantastika v literatuře science-fiction“, Česká literatura, 19, č. 3/4 (únor 1972), s. 300-311

HOLÝ, Jiří: 1998 „Možnosti fantastiky“, Česká literatura, 46, č. 5, s. 469-481

1995 „Funkce fantastiky v současné próze“ in Kubínová, M. /ed./ O poetice literárních druhů (Praha: ÚČL AV ČR) s. 114-128

KUBÍN, Václav: 1962 „O typech literární fantastiky“, Česká literatura, 10, č. 3, s. 341-348

VAŠÁK, Pavel: 1984 „Teorie a historie science fiction“, Česká literatura, 32, č. 2, s.150-156

NOVÁKOVÁ, Luisa: 2013 „Fantasy jako prostor duchovního hledání a proměny“, Bohemica litteraria (Brno: Masarykova univerzita), 16, č. 1, s. 103-111 – DALŠÍ TEXTY V PUBLIKACÍCH V IS

SLANAŘ, Otakar: 2013 „Hodnota a hodnocení literatury science fiction“, in O. Daniel, T. Kafka, Jakub Machek a kol. Populární kultura v českém prostoru (Praha: Karolinum)

Terminologie

**Fantastická literatura, fantastika
všechny beletristické texty
obsahující fantastický prvek
(nikoli tedy díla mytická a religiózní).**

John Clute: „*fantastické v literatuře jako celek zahrnující sci-fi, fantasy, fantastický horor a jejich různé subžánry.*“

magický realismus?

Slovník fikčních světů: aktuální, fikční a přirozený svět.

Fantastická X nefantastická, realistická literatura Mainstream

SF – speculative fiction (tj. nikoli pouze science fiction)

SF&F – science fiction a fantasy (+ horror)

Hard SF – vědeckofantastická literatura (VFL)

Sci-fi – v angloamerickém kontextu se převážně používá jako hanlivé označení podřadné literatury SF, hollywoodské produkce

Tradiční teorie fantastiky – primárně vychází od science fiction směrem k „ostatní“ literatuře, typicky spojena s fandomem

Příběhy utopické, fantastické nebo technicko-dobrodružné
volná fantastika či příběhy s tajemstvím, volná fantazijní hra

Angloamerická tradice

„Fantastický diskurz se častěji podobá intelektuálnímu blešímu trhu, s různými metodikami, hodnotami, definicemi, a dokonce i základními texty soutěžícími o pozornost učenců z různorodých prostředí, kteří se doposud nebyli schopni shodnout na tom, o čem vlastně mluví.“ (WOLFE 1986: xiii, vlastní překlad)

Fantasy x fantasy (science fiction)

Nevysvětlitelnost fantastického prvku

Richard Mathews: Fantasy X science fiction, gotický horor, utopie, satira - Božská komedie?

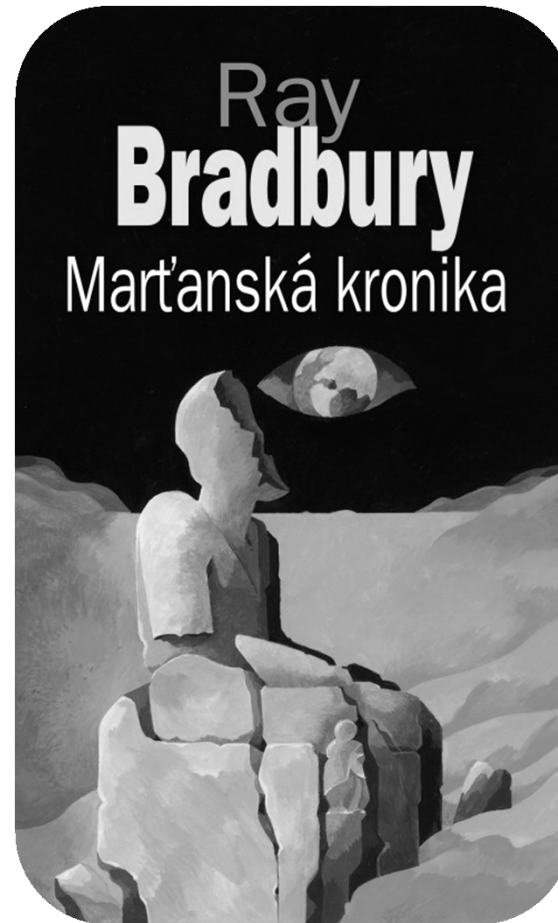
„čistší fantasy“ (purer fantasy) X magický realismus

fantasy (v užším smyslu) a Fantasy (v širším smyslu)

Co všechno je fantastika...

Zní to jako triviální otázka

Prvek změny, fantastický prvek

Roboti, elfové, mimozemšťani, šílení vědci zachraňující svět v daleké budoucnosti - tj. repertoár charakteristických postav a situací Louis Vax v *L'art et la Littérature fantastique* (1963)

Co když se objeví něco nového?

Neodpovídá to představě světa tak, jak ho známe, fyzická nemožnost

Musí to splňovat základní podmínky

Ivan Adamovič: „*Literatura, jejíž zobrazený svět není kompatibilní s přirozeným světem každodenní zkušenosti.*“

Vlašínův Slovník literární teorie: „*literární díla vytvářející obraz skutečnosti za pomoci prvků smyšlených, tj. takových, které neodpovídají běžné zkušenosti ani obecně platnému pojetí a nazírání světa.*“

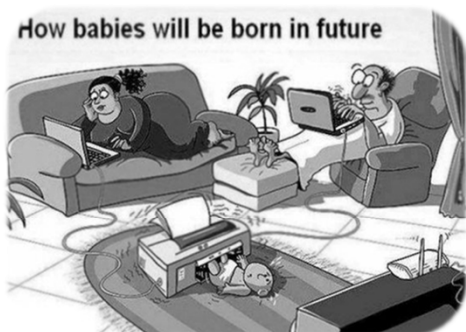
Ondřej Neff: „*Fantastika je taková výpověď o světě, ve které jsou představy vytvořené fantazií konfrontovány s představami podloženými lidským poznáním a praxí.*“

Fantastický prvek

Alespoň jedno / kombinace

záměrná odlišnost od konsenzuální reality

- *pozměněný historický vývoj v případě alternativní historie*
- *zasazení do budoucího fikčního světa a podobně*

1879 -- Mrs. Edison vetoes the lightbulb

- Jiný svět – magie, bytosti
v případě postav a objektů
- fyzická nemožnost
v případě přírodních zákonů a pravidel fikčního světa

- zásadní změna

Gregory John Keyes – Věk nerozumu

... a co už ne?

Nancy H. Traill - Possible Worlds of the Fantastic: The Rise of the Paranormal in Fiction

Fantastické je takové dílo, ve kterém je fantastický prvek (nebo fantastické prvky) pro tvoření fikčního světa zásadní a neobjevuje se pouze ojediněle nesa zcela specifickou funkci. Ojedinělý výskyt fantastického prvku v díle tedy příslušnost k fantastice nezakládá.

Čím zásadnější roli hraje fantastický prvek v kompozici díla, a/nebo čím více fantastických prvků se v textu objevuje, tím blíže pólu fantastična se na pomyslné ose mezi fantastickou a „realistickou“ literaturou nachází.

Psal Jan Amos Komenský fantastiku?

